

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО–ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Форма навчання: денна

Кафедра туризму, теорії і методики фізичної культури та валеології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

«Туристичні ресурси Тернопільської області: структура та перспективи
використання»

Виконала: студентка 4 курсу,
спеціальності 242 Туризм

Каштан Вікторія Вікторівна

Керівник: кандидат географічних наук, доцент

Гільберг Тетяна Георгіївна

Рецензент: директор туристичної агенції «Ніка Тур Вояж»

Стрельбіцька Наталія Іванівна

Хмельницький – 2024 рік

ЗМІСТ	
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	6
1.1 Сутність та класифікація туризму.....	6
1.2 Туристичні ресурси, як системо утворюючий чинник і базова умова розвитку туристично–рекреаційного потенціалу.....	10
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИЗМУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	16
2.1 Оцінка туристичного потенціалу Тернопільської області.	16
2.2 Аналіз туристичної діяльності та туристичної інфраструктури Тернопільської області.....	28
2.3 Розробка культурно–пізнавального туру по Тернопільській області.....	32
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ.....	51

ВСТУП

Актуальність дослідження. Туризм проявляє стійку тенденцію до зростання, свідчачи про його стабільність, як соціокультурного явища. Попри обмежену державну підтримку, туризм в Україні до війни мав позитивний розвиток. Після війни розвиток вітчизняного туризму стане пріоритетом. Тернопільська область відома, як регіон з різними видами відпочинку. Її переваги – сприятливе місце розташування, помірний клімат, унікальні природні ландшафти, історичні та культурні пам'ятки. Для ефективного використання природних, природно–антропогенних і культурно–історичних ресурсів необхідно переглянути та зрозуміти історію та розвиток туристичного комплексу в часі і просторі. Вивчення природних і суспільно–історичних ресурсів для розвитку туристичної діяльності проводиться на загальнодержавному рівні, але менш уваги приділяється регіональним особливостям. Для оптимальної організації сучасних природних, природно–антропогенних та культурно–історичних ресурсів і розвитку туристичного комплексу важливо переосмислити та усвідомити досвід його формування і розвитку в часовому та просторовому контексті.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є положення туризму, розроблені в працях географів О. Бейдика, М. Крачила, О. Любіцевої, М. Мальської, І. Смаля та ін. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні досліджують І. Криховецький, О. Костіна, В. Рачко та інші. Праці О. Бабиревої, П. Масляка, О. Бейдика та інших присвячені аналізу перспектив та діяльності суб'єктів туристичної сфери. Ринок туристичних послуг знаходиться в центрі досліджень О. Любіцевої та І. Школи. Підготовкою кадрів для туристичної галузі з урахуванням міжнародного досвіду займаються Н. Бунтова,

В. Федорченко, Т. Дьорова, І. Зорін, Л. Сакун та Л. Кнодель. Туризм Хмельниччини досліджують П. Масляк, О. Бейдик, Н. Фоменко та інші.

Мета дипломної роботи полягає в аналізі туристично–рекреаційного потенціалу Тернопільської області та визначенні можливостей її сучасного стану й перспектив розвитку. Для досягнення цієї мети ми передбачаємо виконання таких **завдань**:

- 1) провести аналіз природних ресурсів Тернопільської області;
- 2) описати основні туристичні ресурси регіону;
- 3) визначити та оцінити туристичний потенціал Тернопільської області;
- 4) розкрити перспективи розвитку туристичної діяльності та туристичної інфраструктури Тернопільської області;
- 5) запропонувати приклад культурно–пізнавального туру по Тернопільській області.

Незважаючи на той факт, що туристична галузь в Тернопільській області вже досягла певного рівня розвитку, регіон має значний потенціал у різноманітних ресурсах, які незабаром можуть стати популярними туристично–рекреаційними місцями.

Об’єкт дослідження – туристично–рекреаційний потенціал Тернопільської області

Предмет дослідження – аналіз сучасного стану та визначення перспектив розвитку рекреації та туризму Тернопільської області.

Інформаційна та джерельна база дослідження. Для написання роботи нами використано матеріали Тернопільського обласного управління статистики, літературні джерела, публікації періодичних видань, фондові матеріали відомств і організацій, картографічні джерела, дані мережі Інтернет. Також, інформаційною базою дослідження стали роботи вітчизняних та зарубіжних вчених з питань розвитку історико-культурного та природного потенціалу

Тернопільської області, статистичні та аналітичні дані, підручники, Інтернет-джерела та різні посібники.

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань, досягнення мети використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження: аналіз статистичних матеріалів, описовий метод, метод суспільно-географічного районування, історико-географічний, порівняльно-географічний, метод системного аналізу, моделювання, порівняння, класифікація, узагальнення тощо. Використовуючи описовий, картографічний, аналітичний методи та метод прогнозування, дало можливість детально оцінити на які саме фактори впливу на туризм варто опиратись прогнозуючи методи розвитку туризму та оцінюючи які перспективи розвитку створить це явище для туристичної сфери України в цілому та Тернопільської області зокрема.

Отримані результати мають **практичне значення** для туристичної діяльності та освітнього процесу. Ці результати можуть бути використані під час проведення практичних та лекційних занять, у подальших наукових дослідженнях і в процесі підготовки фахівців у сфері туризму. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані в роботі рекомендації можуть бути використані для подальшого розвитку туризму в Тернопільській області та просування її на ринку туристичних послуг.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (найменувань). Основний зміст дипломної роботи викладено на сторінках

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

1.1 Сутність та класифікація туризму

Розвиток різних форм туризму у будь-якому регіоні залежить від географічних, соціальних та економічних умов. Нові види туризму також поширюються за рахунок глобалізаційних тенденцій та науково-технічного прогресу. Міжнародна економічна інтеграція та впровадження передових наукових технологій сприяють появі й розвитку цілком нових туристичних напрямів. У вітчизняній науці багато класифікацій видів туризму за різними ознаками. Хоча можна приділяти увагу кожній з них, але ми намагатимемося визначити найбільш оптимальну. Згідно з Законом України «Про туризм», існує така класифікація видів туризму: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для інвалідів, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний та самодіяльний. Ця класифікація, звичайно, не охоплює всі можливі види та напрямки туризму. Більше того, види туризму можуть бути змішані за різними ознаками, такими як мета поїздки, засіб пересування, вікова група і так далі [12].

Розподіл видів туризму можна здійснювати за різними критеріями, серед яких особливо важливими є: місце проведення подорожі, часові рамки, територіальні особливості, індивідуальні потреби та фінансові можливості клієнтів. В. Ф. Кифяк вказує, що багато видів туризму мають схильність до переплетення, і чітко визначення їх окремо не завжди можливе. Наприклад, ділова подорож може включати елементи екскурсійного або спортивного

туризму, а етнічний туризм може переплітатися з релігійним. У класифікації, запропонованій М. П. Мальською, В. В. Худо та В. І. Цибухом, виокремлено різноманітні форми та види туризму та виявлено їх залежність від різних чинників [14].

Основу класифікації Музиченко–Козловської складають мета подорожі, мотиви, які привертають до певного виду туризму, і туристичні ресурси, що використовуються. Як будь-який продукт на ринку, туристичні послуги мають враховувати потреби споживачів. Розуміння мотивів потенційних туристів визначальне для планування, формування та організації туристичних послуг. Тепер спробуємо сформувати найбільш оптимальну класифікаційну таблицю видів туризму згідно з авторськими поглядами. Класифікація видів туризму може бути проведена за різними ознаками, такими як:

1) Місце проведення подорожі:

- внутрішній (в межах країни)
- міжнародний (за межами країни)

2) Часові рамки:

- короткостроковий
- середньостроковий
- довгостроковий

3) Територіальні особливості:

- екскурсійний (з відвідуванням культурних та історичних пам'яток)
- екологічний (з метою відпочинку в природному середовищі)
- міський (з акцентом на міську культуру та розваги)
- сільський (заснований на відвідуванні сільських територій та агротуризмі)

4) Мета подорожі та мотивація:

- рекреаційний (відпочинок та релаксація)
- активний (спортивні види туризму, пригодницький туризм)

- культурно–пізнавальний (вивчення культури, історії та мистецтва)
- медичний (лікувально–оздоровчі програми)
- релігійний (паломництва, відвідування святинь)

5) Спосіб пересування:

- пішохідний
- авіаційний
- морський
- річковий
- автотуризм
- залізничний
- велосипедний
- змішаний

Ці категорії можуть переплітатися, і конкретний вид туризму може відповідати декільком категоріям одночасно в залежності від конкретних обставин подорожі. Оглядами [16].

Місце туристичного призначення може включати в себе будь–яку область, регіон, чи національну територію, де люди відвідують у певний період часу або протягом всього року з різними мотивами, не обмеженими виключно відпочинком. На комерційному рівні такі місця охоплюють всі зони, які приваблюють певну кількість людей, ідея подорожей яких може бути різноманітною. На практиці, туристичне місце призначення – це мета подорожі самого туриста. Концепція туристичної дестинації зосереджує увагу на стратегіях та маркетингових заходах, спрямованих на розвиток місцевості як інтегрованого туристичного продукту.

Згідно з визначенням Європейської Комісії (2000), туристична дестинація – це територія, яка явно визначається і підтримується для відвідування туристами, а в межах цієї території туристичний продукт координується однією чи кількома владними установами або організаціями [22].

Туристичні місця поділяються на дві категорії в залежності від їх приймальної здатності:

1) Великі міста, які можуть приймати велику кількість відвідувачів без завдання шкоди місцевості та її туристичній цінності. Однак, якщо рівень розвитку закладів, що приймають відвідувачів, і гігієнічні умови високі, можуть виникнути проблеми з недостатньою місткістю закладів розміщення.

2) Зони, які допускають лише обмежений рівень прийому туристів, навіть якщо масштаби діяльності закладів розміщення можна розширити. Сюди входять морські узбережжя або гірські курорти. Перевищення допустимого рівня насичення такої території туристами може мати негативні наслідки для довкілля та суспільства, що призводить до зменшення привабливості цієї дестинації для відвідувачів [28].

Основними характеристиками туристичної дестинації є її географічне положення, рівень інфраструктури, доступні послуги та особливості місцевого соціуму.

У сфері туризму особливо активно розвиваються регіони, де існує відповідна інфраструктура та наявність природних та історичних об'єктів. Місця, які можуть зацікавити подорожуючих, у силу жорсткої конкуренції на ринку, потребують ефективної реклами та інвестицій. Важливо зазначити, що ростущий рекреаційно–туристичний потенціал України безпосередньо впливає на економічний та іміджевий розвиток країни. Проте для максимізації цього потенціалу та розробки стратегій його подальшого розвитку необхідно чітко розуміти сутність даного поняття.

На сьогоднішній день існує значна кількість тлумачень терміну «рекреаційно–туристичний потенціал». Розглянемо саме поняття «потенціал». У сучасній літературі це поняття розуміють як сукупність можливостей, резервів, ресурсів та здібностей, які можна використовувати для різних цілей. Потенціал складається з різних аспектів, які взаємодіючи, визначають його сутність.

На нашу думку, рекреаційно–туристичний потенціал – це сукупність природних, культурних, історичних, архітектурних, та інших ресурсів, які можуть бути використані для організації туристичної діяльності та відпочинку. Це може включати в себе такі елементи як мальовничі пейзажі, природні парки, пляжі, архітектурні пам'ятки, музеї, традиційні події та фестивалі, гастрономічні особливості та багато іншого. Рекреаційно–туристичний потенціал може бути використаний для розвитку туризму, який сприяє економіці регіону, збагачує культурний обмін та сприяє збереженню культурно–природного спадку [29] (Додаток А).

1.2. Туристичні ресурси, як системо утворюючий чинник і базова умова розвитку туристично–рекреаційного потенціалу

Туризм ґрунтується на ефективному використанні різноманітних туристичних ресурсів, які привертають увагу мандрівників та задовольняють їхні потреби під час подорожі. Без наявності цих ресурсів туризм не може існувати. Для початку розвитку туризму у будь–якому регіоні необхідно мати достатню кількість туристичних ресурсів. Під поняттям «ресурси» розуміються різноманітні матеріальні засоби, цінності та можливості, які можна використовувати при потребі. Найповніший перелік ресурсів, що становлять основу для економічного зростання та розвитку туризму, включає такі складові:

- Природні ресурси, такі як земля, водні об'єкти, ліси та інші місця для відпочинку та розваг.
- Фінансові ресурси або капітал, які вкладаються у розвиток туристичної інфраструктури.
- Людські ресурси, включаючи працюючих та їхні навички.

- Підприємницькі можливості та ідеї, які сприяють створенню нових туристичних продуктів і послуг.
- Інновації, які підтримують постійний розвиток туризму та вдосконалення послуг.
- Інформація, яка допомагає туристам планувати свої подорожі та отримувати необхідну інформацію про місця відпочинку [8].

Знання, які дозволяють ефективно управляти та розвивати туристичну галузь.

Всі ці ресурси важливі для туризму, але особливу увагу приділяють туристичним ресурсам, оскільки вони є ключовим елементом у забезпеченні розвитку та успішної туристичної діяльності.

Разом із терміном «туристичні ресурси» у науковій літературі часто вживається поняття «рекреаційні ресурси». За думкою деяких авторів, рекреаційні ресурси охоплюють поєднання природних, соціально–економічних та культурних елементів, які задовольняють потреби людей у відпочинку. Однак, якщо розглядати туризм як форму рекреації, а туристичні ресурси з точки зору рекреаційної діяльності, то поняття «туристичні ресурси» практично збігається з терміном «рекреаційні ресурси». Ця точка зору з'явилася ще у 80–х роках ХХ століття. Її підтримувало багато радянських вчених. Вони вважали, що сутність поняття «рекреаційні ресурси» ідентична з терміном «туристичні ресурси», оскільки «тривала рекреація» співпадає з розмаїттям явищ туризму. Крім того, вони вказували на такі особливості туристичних ресурсів, як унікальність, історична або художня цінність та лікувально–оздоровча значущість [6].

Ми також вважаємо, що терміни «туристичні ресурси» і «рекреаційні ресурси» можуть використовуватися як взаємозамінні. Таким чином, словосполучення «рекреаційно–туристичний», «туристично–рекреаційний» або

«курортно–туристичний» слід розглядати не як самостійні категорії ресурсів, а як додаткові пояснювальні вирази.

Найближчим до розуміння туристичних ресурсів як ресурсів економічної діяльності є визначення Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО). Вони рекомендують розглядати туристичні ресурси як ті, що описують пропозицію туристичного продукту, такі як природні та енергетичні ресурси, інституційні, політичні, юридичні та адміністративні аспекти, різноманітні блага та послуги, а також транспорт та устаткування, що складають специфіку інфраструктури туризму, а також попит на ці ресурси, такий як людський фактор, економічна та фінансова діяльність та соціальні аспекти [23].

В першій редакції Закону України «Про туризм» 1995 року було надано досить чітку характеристику туристичних ресурсів, в якій зазначалося, що вони складаються з природно–кліматичних, оздоровчих, історико–культурних, пізнавальних та соціально–побутових ресурсів відповідної території і задовольняють різноманітні потреби туристів. Проте, порівняно з цим визначенням, в Законі України «Про туризм» у редакції 2003 року було подано формулювання, яке викликає сумніви та не розкриває повною мірою сутності туристичних ресурсів, а також не враховує їхньої різноманітності. Таке визначення містить термін «туристичні пропозиції», що базується на об'єктах державної, комунальної або приватної власності [25].

У «Туристичному термінологічному словнику» надано більш розгорнуту та послідовну характеристику туристичних ресурсів. Там вони трактуються як природні, історичні, соціально–культурні об'єкти, включаючи об'єкти туристичного показу, а також інші об'єкти, які задовольняють духовні потреби туристів та сприяють їхньому відновленню та розвитку фізичних сил. Така характеристика враховує доступність ресурсів незалежно від форми власності, за умови відсутності законодавчих обмежень.»Природні та антропогенні геосистеми, тіла та явища природи, артефакти, які мають комфортні властивості

і споживчу вартість для рекреаційної діяльності і можуть бути використані для організації відпочинку та оздоровлення певного контингенту людей в певний фіксований час за допомогою технології та наявних матеріальних можливостей» [30]. Згідно з цим визначенням, поняття «туристичні ресурси» охоплює досить широкий спектр об'єктів та явищ, і номенклатура таких ресурсів майже необмежена. Це підтверджують думки інших вчених. Наприклад, професор О. О. Любіцева визначає туристичні ресурси, як об'єкти природи, історії, культури, поточні події та явища, які можуть бути використані для створення та реалізації туристичного продукту. Ці ресурси є складовою частиною туристично–рекреаційного потенціалу території і їх використання спрямоване на досягнення туристичних цілей. Ми погоджуємось з таким визначенням, вважаючи його найбільш відображеним поглядом більшості фахівців з питань сучасної організації та економіки туризму. Сутність туристичних ресурсів полягає в тому, що вони становлять основу для формування туристичного продукту та його пропозиції. Структурно вони складаються з різних природних, культурно–історичних та соціально–економічних об'єктів і явищ, які можуть бути використані для надання туристичних послуг. Перелік туристичних ресурсів для всіх регіонів України був складений у Постанові Кабінету Міністрів України від 28.06.1997 р. №702. Хоча цей документ вже не діє, він все ще дає уявлення про туристичний потенціал кожної адміністративно–територіальної одиниці України. Проте важливо зазначити, що самі туристичні ресурси не приносять користі, як і інші ресурси. Тільки використання сукупності декількох видів ресурсів може допомогти досягнути поставлених цілей. Таким чином, ресурси, які становлять компонент туризму як цілісної системи, утворюють своєрідну базову підсистему [28] (Додаток Б).

Деякі експерти вважають, що туристичні ресурси не можуть існувати самостійно без наявності певних умов, серед яких:

- присутність туриста, який користується ними;

- конкретне місце, де вони розташовані і доступні для використання;
- особливі риси, які роблять їх унікальними.

Різноманіття туристичних ресурсів вимагає їх класифікації. Існує кілька варіантів класифікаційних схем, однак професор О. О. Любіцева намагалася узагальнити ці підходи. Вона пропонує такі підходи до класифікації туристичних ресурсів:

- Сутнісний – з орієнтацією на предметну сутність ресурсу.
- Діяльнісний – з урахуванням специфіки використання в туризмі.
- Атрактивний – за мірою та формою привабливості для туристичних активностей.
- Ціннісний, що ґрунтується на унікальності даного ресурсу.
- Функціональний, відображаючи неповторність умов і ресурсів у поєднанні з комплексністю їх використання.
- Еколого–економічний – з урахуванням споживчої вартості ресурсу [8].

Проте наведені підходи не вичерпують всього різноманіття класифікаційних схем туристичних ресурсів, які запропоновані в спеціальній літературі.

Антропогенні туристичні ресурси, як вони відрізняються від природних, але їх взаємне проникнення в туристичних місцях ускладнює розмежування між ними. Наприклад, створені людиною водоймища, визначені як антропогенні ресурси, підлягають природним закономірностям у своєму подальшому використанні та розвитку. Перевага антропогенних ресурсів у деяких місцях призводить до розвитку різних форм туризму, таких як культурно–пізнавальний, діловий та релігійний. Порівняльний аналіз основних властивостей природних і антропогенних ресурсів є ефективним засобом їх визначення. Перша відмінність полягає у впливі на туристів: природні ресурси переважно сприяють рекреації та відпочинку, тоді як контакт з антропогенними ресурсами викликає пізнавальний ефект та стимулює інтелектуальну активність

туристів. Особливістю антропогенних ресурсів є їх виховний вплив, зокрема на патріотичне та естетичне виховання. Останнім часом зростає значення екологічного виховання в контексті природних ресурсів для всіх учасників туристичного процесу [13].

Рекреаційний вплив природних туристичних ресурсів передбачає тривале перебування туриста на їх території, що має значний економічний вигляд, оскільки сприяє збільшенню кількості ночівлі та витрат туристів на користування природними ресурсами. Туристичні ресурси відрізняються щодо сезонності використання. Природні туристичні ресурси мають сезонність використання, що може мати як позитивні, так і негативні ефекти. З одного боку, це надає їм можливість самовідновлення, що сприяє туристичній діяльності, але з іншого боку, виникають проблеми через нерівномірне використання ресурсів (наприклад, нерівномірний прибуток, недостатня зайнятість працівників і т. д.). У випадку антропогенних туристичних ресурсів сезонність або відсутня, або мало виражена. Це дає їм можливість привертати туристичні потоки протягом усього року, особливо коли природні ресурси неактивні. Це сприяє зменшенню сезонності в туристичних місцях і пом'якшує вплив цього фактора на розвиток туризму [6].

Також важливим є територіальне розташування туристичних ресурсів. Антропогенні ресурси часто знаходяться в межах населених пунктів, що робить їх легкодоступними та сприяє швидкому відвідуванню туристами. Антропогенні визначні пам'ятки, які знаходяться за межами населених пунктів, також включаються до туристичних маршрутів [5].

У відмінну від антропогенних ресурсів, природні туристичні ресурси зазвичай розподілені просторово і знаходяться за межами населених пунктів. Для забезпечення доступності до них та їх оптимального функціонування часто потрібні значні інвестиції в транспортну інфраструктуру.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИЗМУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Оцінка туристичного потенціалу Тернопільської області.

Необхідною умовою для розвитку туризму є наявність туристичного потенціалу, який можна оцінити на різних рівнях: світовому, крайньому, регіональному. Туристичний потенціал представляє собою комплекс взаємопов'язаних природних і матеріальних ресурсів, що взаємодіючи між собою, здатні створювати продукцію або послуги. Будь-яке зростання цих ресурсів призводить до збільшення туристичного потенціалу. Використання туристично-рекреаційних ресурсів, таких як природні об'єкти, заклади для лікування та відпочинку, культурно-історичні пам'ятки, розважальні заклади, які можуть бути використані для організації туристичної діяльності, сприяє підвищенню потенціалу певного регіону за рахунок збільшення економічних надходжень від туристичних, оздоровчих та рекреаційних послуг для місцевих та іноземних туристів, а також забезпечує умови для подальшого ефективного розвитку [4].

Тернопільська область має значний потенціал у сфері туризму, завдяки різноманітним ландшафтам, історичним та культурним ресурсам, а також можливостям для відпочинку. Для активізації розвитку туризму в області створені вигідні умови, такі як сприятливе географічне положення, різноманітні фестивалі та ярмарки, наявність історичної та культурно-пізнавальної спадщини, а також достатня кількість готелів та інших місць для розміщення туристів. Крім того, екологічно чисте середовище та низька промислова активність допомагають зберегти привабливість області для туристів.

У рамках цього потенціалу, область має розвинену транспортну інфраструктуру, культурну спадщину та розбудовану туристичну галузь. Відзначається конкурентоспроможність цього потенціалу завдяки поєднанню природних, історичних та лікувально–рекреаційних можливостей. Наявність лікувальних вод, таких як «Нафтуса» і «Моршинська», синя глина, торфи та лікувальні грязі, сприяє подальшому розвитку туристичного бізнесу в області. В області функціонує 18 санаторно–курортних закладів, серед яких є 10 санаторіїв, 5 санаторіїв–профілакторіїв та 3 бази відпочинку та інші рекреаційні зони [2].

До найвідоміших санаторіїв належать такі: офтальмологічний санаторій «Барвінок» у Зборівському районі, неподалік від міста Почаїв, бальнеологічний санаторій «Збруч», що розташований у складі санаторію «Медобори» серед лісового масиву на кордоні Тернопільської та Хмельницької областей, а також бальнеологічний грязьовий санаторій «Медобори», розташований на відстані 20 кілометрів від Тернополя на 16 гектарах мальовничих Подільських Товтр.

У санаторії «Барвінок», крім лікування офтальмологічних захворювань, проводять лікування захворювань органів дихання, опорно–рухового апарату та нервової системи, а також застосовують кліматотерапію та лікувальний масаж.

У санаторії «Збруч» лікують захворювання нирок, сечостатевої, ендокринної, дихальної систем, будівля санаторію розташована неподалік від джерела мінеральних вод Новозбручанського джерела [1].

Санаторій «Медобори» спеціалізується на відновленні здоров'я після перенесених інфарктів, цереброваскулярних порушень, лікуванні захворювань серцево–судинної системи та органів травлення, а також надає допомогу при патології розвитку вагітності та інші патологічні стани.

У Тернопільській області налічується понад 100 об'єктів спелеотуризму, серед яких виділяються печери «Кришталева», «Озерна», «Млинки» та інші. Печера «Оптимістична» вважається найбільшою за розмірами серед гіпсових

печер у Європі та найоб'ємнішою у світі. Печера «Кришталева» обладнана для масового туризму, її електрифікований маршрут має довжину 2800 метрів. Недавно до списку туристично обладнаних печер додалася печера «Вертеба» поблизу села Більче–Золоте. Основними природними об'єктами екскурсійного туризму є Кременецькі гори, Товтровий кряж, Дністровський каньйон та карстові печери [1].

Заповідники і заказники Тернопільщини займають приблизно 8,9% території області і налічують 419 пам'яток природи, 89 заказників, 18 парків–пам'яток садового мистецтва, 9 дендропарків, 4 заповідні урочища, 3 ботанічні сади, а також державний природний заповідник «Медобори» і регіональні ландшафтні парки «Зарваниця» і «Загребелля». Флора Тернопільщини багата на реліктові види, серед яких варто виділити осоку білу, осоку низьку, хвощ великий, молочай багатобарвний та інші, багато з яких занесені до Червоної книги України.

Державний природний заповідник «Медобори» розташований в межах Гусятинського і Підволочиського районів області з метою збереження унікальних природних комплексів Подільських Товтр (Медоборів). Товтри, які є частиною Медоборів, відомі своїми медоносними рослинами та простягаються через Тернопільську, Хмельницьку та Львівську області, а також Молдову та Румунію [24].

До штучно створених об'єктів природи відноситься відоме Тернопільське озеро, розташоване на річці Серет та створене ще у XVI столітті під час будівництва оборонних споруд міста на місці колишніх боліт. Загальна площа озера сягає 400 гектарів. Однак на початку XX століття воно почало заростати мулом і було відновлене та очищене у 50–их роках. Раніше в озері мешкали щуки, карасі, карпи, соми та окуні.

Озеро прикрашало Великий фонтан, частина якого затонула у 2003 році. Проте у 2007 році фонтан був частково відновлений з метою штучного перемішування води та запобігання замуленню.

В регіоні також знаходиться видатний Дністровський каньйон, сформований річкою Дністер і простягнутий на межі Тернопільської, Івано–Франківської, Чернівецької та Хмельницької областей. Загальна його довжина становить близько 250 кілометрів, що робить його найбільшим каньйоном у Європі. У 2008 році завдяки інтернет–опитуванню він був визнаний одним із семи природних чудес України. Для Дністровського каньйону характерний особливий мікроклімат, температура у його долинах зазвичай вища, ніж на рівнині. У долинах лівих притоків Дністра також часто зустрічаються каньйоноподібні утворення та водоспади, зокрема Русилівський каскад та Джуринський водоспад біля села Нирків, який є найвищим водоспадом рівнинної частини України [8].

Серед архітектурних пам'яток Тернопільщини виділяються замки XIV–XVII століть, православні та католицькі храми, унікальні сакральні дерев'яні споруди, ратуші, палаци, і старовинні кам'яниці. Хоча Тернопільщина має найбільшу кількість збережених замків в Україні, майже всі з них перебувають у різних стадіях руйнування. Одним з небагатьох винятків є Збараський замок, що розташований на Княжій горі, біля центру старого Збаража. Першу кам'яну фортецю тут заклав князь Дмитро Корибут. Цю споруду двічі руйнували татарські орди, а потім вона була відновлена за проектом італійського архітектора під керівництвом інженера АндреадельАква. Хоча спочатку замок перебував у поганому стані порівняно з іншими, він був фахово відреставрований і на сьогоднішній день перетворився на першокласний музей та туристичний комплекс.

Також розпочато реконструкцію Бережанського замку, споруда якого збережена на 60–70%, проте через недостаток коштів роботи ведуться дуже

повільно. На території діє невеликий музей. Замок у Скалаті частково відновлено. Найбільш живописні замки розташовані у селі Язлівець – Язловецький, Кременецький, Сидорівський, Теробовлянський [7].

У обласному центрі збереглася також головна будівля Старого замку. Тернопільський замок, який був побудований на лівому березі річки Серет для захисту південно–східних кордонів Речі Посполитої від нападів кримських татар, є символом Тернополя і вважається його найдавнішою будівлею. Кременецький замок — давня фортеця, від якої залишилися лише руїни після того, як у 1648 році загони козацького полковника Максима Кривоноса майже повністю зруйнували фортецю. Дивом уціліли залишки надворівневої вежі з готичним арковим проїздом, башта над новим будинком і фрагменти стін. Найзначніші фортеці області об'єднані у Національний заповідник «Замки Тернопілля».

До видатних сакральних пам'яток відносяться: Домініканський костел у Тернополі (XVII ст.), костел Різдва Богородиці (XVII ст.) та Вірменський костел (XVIII ст.) і Собор Святої Трійці (XVIII ст.), розташовані у Бережанах; оборонна Успенська церква у Збаражі (XVII ст.), а також комплекс монастиря бернардинів (XVII ст.). Незвичайними бароковими формами вражає костел Пресвятої Трійці у Микулинцях. Цей храм був відреставрований і, по суті, є унікальним для даної місцевості. Вірменський костел у Бережанах (XVIII ст.) споруджений у стилі рококо (пізнього бароко) на кошти місцевого мешканця Деодата Горбача. Споруду охороняв високий мур, який перетворював костел на один з елементів оборонної фортифікаційної лінії. У центрі Бережан, фасадом до площі Ринок розміщений Собор Святої Трійці (XVIII ст.), який колись поєднував у своїй архітектурі готично–ренесансні форми, але через численні перебудови його стиль значно змінився [27].

Оборонна церква Успенська у Збаражі, споруджена на початку XVII століття, є однією з найдавніших архітектурних пам'яток міста, яка донині

збереглася. Особливий інтерес відвідувачів привертають оборонна дзвіниця церкви та сонячний годинник. У Збаражі також розташований комплекс монастиря бернардинів (XVII ст.), до якого входять костел святого Антонія (1723 р.), побудований у стилі бароко, келії бернардинів (1627–1637 рр.), дзвіниця (1746–1755 рр.) і оборонні мури (1627–1637 рр.).

Цю обитель з костелом заснували князі Збараські, а будівництво завершив Януш Вишневецький разом з дружиною Євгенією. На території області розташовані також храми східного обряду, серед найвидатніших з яких – монастирська Василянська церква Преображення Господнього у с. Підгора біля Тереховлі, церква Воздвиження Чесного Хреста в обласному центрі, Спасо–Преображенська церква у с. Залужжя біля Збаража, Свято–Миколаївська церква у Бучачі, Успенська церква у Підгайцях та інші. Також тут розташовані три костели в готичному стилі: костел Успіння Діви Марії у селі Біще, костел Пресвятої Трійці у селі Підгайці, костел святого Антонія у селищі Залізці, а також колишні оборонні храми, які знаходяться у руїнах.

У порівнянні з сусідніми областями, на Тернопільщині збереглося менше дерев'яних храмів. Дерев'яна церква Успіння Богородиці (XVII ст.), що прикрашала Микулинецьку частину Тернополя, через два століття була розібрана, а на її місці зведено кам'яний храм, який був майже повністю зруйнований у 1962 році, але нині відновлено. У передмісті Бережан знаходиться дерев'яна церква святого Миколая (XVII ст.), яка вважається шедевром давньої архітектури. На території старого міста Чорква розташовані два дерев'яних храми: церква Вознесіння Христового та Успенська церква.

Обидві ці церкви відновлені і перебувають у задовільному стані. Церква Преображення Господнього, розташована у селі Підгірці, є досить популярним об'єктом. Загалом, велика кількість дерев'яних споруд розкиданих по різних селах Тернопільщини залишаються маловідомими для широкого загалу туристів [29].

Серед пам'яток містобудування особливо виділяються будівля Міської ратуші у Бучачі (XVIII ст.) та єзуїтський колегіум (XVIII ст.) у Кременці. Міська ратуша розташована у нижній частині Бучача. Фронтон головного фасаду прикрашений родинним гербом графів Потоцьких. Колись фасад споруди був прикрашений 14 статуями, але зараз до нас дійшло лише 9. Архітектор П. Гіжицький побудував ансамбль єзуїтського колегіуму, в якому поєдналися стилі легкого і розкішного рококо з величчю та суворістю барокового стилю. Слід згадати про видатний Вишнівецький замковий палац, який історично датується XV–XVIII століттям і розташований у містечку Вишнівець. Цей палац, один із небагатьох, де вже розпочато створення музею, має значний культурний та історичний потенціал. Також варто відзначити менш відомий Струсівський палац, колишній маєток Голуховських, який наразі використовується як школа–інтернат [3].

Щодо інших об'єктів, важливих для культурної спадщини Тернопільської області, слід зазначити палац графа Бадені у Коропці, який, на жаль, знаходиться на стадії руйнування. Також варто згадати палац Потоцьких–Реїв у Микулинцях, який оточений парком і наразі розміщує лікарню, а також мисливський палац Потоцьких у селі Рай, який був перебудований у школу–інтернат. Також варто зазначити садибу О. Вороніна у Білокриниці, яка перетворена на коледж.

На території Тернопільської області розташовані два з найвідоміших християнських святих місць Західної України. Одне з них – Свято–Успенська Почаївська Лавра, що складається з численних храмів, келій та печер, а також включає Свято–Духівський скит. Іншим важливим центром є Марійський Духовно–Відпустовий центр у Зарваниці, де розташована старовинна церква Пресвятої Трійці з Зарваницькою Іконою Богородиці та інші святині. Рядом з ним розташоване село Заздрість, де створено садибу–музей Патріарха Йосипа Сліпого на частково збереженому родинному обійсті.

Багато святинь Тернопільщини, майже всі з них у руїнах, а ті, які збереглися, перебудовані до неузнавання. Серед найвідоміших – оборонна синагога у Підгайцях, перетворена з колишнього Аріанського храму, а також синагоги у Гримайлові та Сатанові. Цікава божниця з червоної цегли розташована у Струсові, неподалік від центру містечка. Загалом, у області можна оглянути приблизно три десятки синагог. Найкраще збереглася Гусятинська синагога, де ще донедавна діяв краєзнавчий музей [1].

Туристичний потенціал Тернопільщини підтримується інфраструктурними об'єктами та послугами. Високий стандарт обслуговування забезпечують кваліфіковані фахівці у сфері туризму та готельно–ресторанного бізнесу, які навчаються в місцевих навчальних закладах.

У сфері туризму діють 46 ліцензованих підприємств, 13 туроператорів та 33 турагентства. Мережа готельного господарства складається з 66 готелів, розташованих нерівномірно по всій області. Більшість з них зосереджені у Тернополі та його околицях, а також у містах Заліщики, Чортків, Кам'янець–Подільський та Кременець [5].

У Бережанському районі Тернопільської області розташований туристичний кластер сільського туризму під назвою «Мальовнича Бережанщина», заснований у 2007 році. Цей кластер створений з метою сприяти розвитку туризму в сільських районах та задовольняти та захищати законні економічні, соціальні, творчі, національно–культурні та інші спільні інтереси своїх учасників.

Аналіз природно–рекреаційних ресурсів та історико–культурного потенціалу Тернопільської області показує широкі можливості для організації та розвитку різних видів туризму, лікування та відпочинку. Область виступає на національному туристичному ринку як адміністративний, історико–культурний, промисловий, спортивний і діловий центр, а розвиток туризму має стати одним з пріоритетних напрямів. Стабільний та стрімкий соціально–економічний

розвиток області забезпечується потужним природно–ресурсним і суспільно–історичним потенціалом, який може бути раціонально та повноцінно використаний [9].

Для аналізу проблем, що стоять перед розвитком туристичного потенціалу Тернопільської області, та визначення необхідних заходів для їх вирішення, було виявлено наступні ключові сильні та слабкі сторони внутрішньої туристичної сфери області, а також можливості і загрози його розвитку [4]. Це було проведено через SWOT–аналіз, результати якого наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

SWOT–аналіз туристичного потенціалу Тернопільської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Природні ресурси. В області є багато природних ресурсів для розвитку туризму. Вигідне географічне розташування;	Недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів в межах області;
Значний туристичний потенціал. Велика кількість унікальних туристично–рекреаційних об’єктів (замки, церкви, пам’ятки архітектури тощо);	Відсутність інновацій: Недостатнє інвестування в дослідження та розвиток призводить до відсутності інноваційних проектів і технологій;
Наявність значних рекреаційних територій;	Низький рівень матеріально–технічної бази рекреаційної сфери;
Наявність значної мережі санаторіїв, санаторіїв–профілакторіїв, баз відпочинку;	Недостатнє туристично–інформаційне забезпечення туристів;
Розвинута інфраструктура: Добре	Невідповідність якості рекреаційних

розвинута дорожня мережа і зв'язок з іншими регіонами України.	послуг міжнародним стандартам.
Можливості	Загрози
Дослідження та ефективне використання туристично–рекреаційного потенціалу області.	Велика конкуренція з потужним сусіднім курортним регіоном;
Залучення інвестицій у туристичний сектор та активне просування туристичних маршрутів можуть стимулювати економіку області;	російсько–українська війна;
Проведення активної рекламно–інформаційної роботи щодо заохочення інвестування туристичної сфери;	Ймовірний відтік кваліфікованих спеціалістів туристичної галуззі;
Зробити туристичну діяльність однією з пріоритетних галузей економіки області.	Висока конкурентність європейських ринків, складність виходу на них;

Тернопільська область має значний потенціал у розвитку туристичної сфери на своїй території. Проте, поруч з позитивними передумовами, є кілька невирішених проблем:

1) Транспортні послуги, зокрема міжміські зв'язки в межах області, мають низький рівень розвитку. Часті відміни рейсів, поганий стан транспортних засобів та недостатність інформації про розклади створюють труднощі для туристів.

2) Більшість туристичних об'єктів перебуває у поганому стані. Занедбані та напівзруйновані пам'ятки культури, неадекватний стан закладів культури та мистецтва, відсутність сучасних систем охорони є серйозною проблемою.

3) Багато туристичних об'єктів мають обмежений доступ через відсутність зручних під'їздів та погане стану доріг. Інформаційна та рекламна підтримка туристичних та інвестиційних можливостей області є недостатньою [4].

Ці проблеми перешкоджають повному розвитку туризму в Тернопільській області.

Для просування розвитку туристичного потенціалу Тернопільської області важливо вжити такі заходи:

1) Сприяти зростанню обсягів реалізації та використання механізмів державно–приватного партнерства для впровадження проектів з модернізації туристичної та транспортної інфраструктури, освоєння природних ресурсів (включаючи джерела мінеральних вод та лікувальних грязей), реконструкції, збереження та реставрації культурних пам'яток. Необхідно розробити механізм надання туристичних об'єктів та природних ресурсів у довготривалу оренду за умови капітальної реставрації, належного утримання пам'яток архітектури, забезпечення відкритого доступу до них та створення умов для збереження екологічної рівноваги.

2) Подавати заявки на організацію великих спортивних подій (на світовому та європейському рівні) та культурно–гуманітарних заходів (музичні та пісенні фестивалі, конкурси, тематичні виставки тощо) з метою збільшення заповненості готелів, стимулювання внутрішнього туризму, у тому числі заохочення соціального, інноваційного, бізнесового та молодіжного видів подорожей.

3) Створення та впровадження регіональних та місцевих програм розвитку інвестиційної активності в менш активних регіонах, які мають значний потенціал у сфері туризму та відпочинку. Ці програми спрямовані на зменшення залежності від державного фінансування проектів за рахунок створення інвестиційних фондів, кластерів та інших об'єктів інвестиційної інфраструктури, а також на привертання іноземних інвесторів.

4) Розроблення організаційно–економічних заходів для системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у галузі туризму. Ці заходи передбачають розвиток спеціальностей, дефіцит яких відчутний на туристичному ринку, а також підвищення якості підготовки та перепідготовки фахівців.

5) Розроблення інформаційних заходів регіональними та місцевими органами влади, спрямованих на внутрішній ринок туристичних послуг. Ці заходи націлені на місцеве населення, туристичних операторів, підприємства готельно–ресторанного бізнесу та санаторно–курортної справи, потенційних інвесторів з метою поширення позитивного досвіду у створенні садиб зеленого туризму, туристичних кластерів, а також для збільшення використання місцевих готелів, ресторанів та природних ресурсів, включаючи лікувальні.

6) Збільшити популярність туристичного потенціалу Тернопільської області шляхом активної участі у регіональних, національних та міжнародних виставках, ярмарках та форумах, які представляють туристичний бізнес, готельно–ресторанне господарство, санаторно–курортні заклади, а також заклади культури та мистецтва. Це сприятиме збільшенню потоку туристів як з внутрішньої, так і з зарубіжної аудиторії, а також залученню інвестиційних ресурсів для реалізації нових туристичних та рекреаційних проектів на Тернопільщині [9].

З огляду на об'єктивні можливості та деякі негативні аспекти розвитку туризму у Тернопільській області, пріоритетними напрямками державної регіональної політики повинні стати:

- Покращення планування та більш ефективне використання туристично–рекреаційного та природно–ресурсного потенціалу через довгострокове комплексне науково–обґрунтоване стратегічне програмування та фінансування розвитку туризму і рекреації.

- Рекламно–інформаційне та маркетингове забезпечення туристично–рекреаційної сфери як в межах країни, так і за її кордоном.
- Економічне стимулювання розвитку туризму та рекреації.
- Реалізація механізмів державно–приватного партнерства у сфері інфраструктурних та туристичних проектів.
- Покращення кадрового забезпечення та оптимізація загальної інфраструктури та інфраструктури туризму і культури.
- Створення привабливого інвестиційного клімату для реалізації проектів у сфері туризму та рекреації [19].

2.2. Аналіз туристичної діяльності та туристичної інфраструктури Тернопільської області

У центрах лікувально–оздоровчого туризму області розташовані заклади, що спеціалізуються на наданні лікувально–оздоровчих послуг. У регіоні функціонують шість таких центрів. Один з них – Бережанський обласний комунальний дитячий гастроентерологічний санаторій «Золота липа», розташований у місті Бережани Бережанського району. Цей санаторій розрахований на 100 ліжок, з них 60 – призначені для гастроентерологічного лікування, 10 – для ендокринологічного, 10 – для нефрологічного, та 20 – для дітей із захворюваннями верхніх дихальних шляхів, які мають схильність до хронічних захворювань [29].

Санаторій працює цілий рік і зосереджується на регуляції режиму дня, впровадженні дієтичного харчування, проведенні кліматотерапії, геліотерапії та аеротерапії, що включає щоденні прогулянки на свіжому повітрі у лісовій місцевості. У фізіотерапевтичному кабінеті здійснюють такі процедури, як

електролікування, світлолікування, озокерито– та парафіноterapia, киснево–синглетна терапия, масаж та вібромасаж.

Санаторій «Збруч», що розташований у смт. Гусятин Гусятинського району, спеціалізується на лікуванні різноманітних захворювань, таких як захворювання органів травлення, опорно–рухової системи, сечостатевої системи у чоловіків та жінок, нирок, урологічні хвороби, захворювання ендокринної системи та порушення обміну речовин, хвороби шкіри, наслідки опіків, а також хвороби, пов'язані з антропогенними факторами, включаючи радіаційне забруднення [21].

У санаторії застосовуються різноманітні методи лікування, такі як кліматотерапія, лікувальна фізкультура, внутрішнє вживання лікувальних мінеральних вод, бальнеотерапія, гідротерапія, електро– та світлотерапія, лікувальний масаж, а також інші методи, такі як фітотерапія, медикаментозна терапія, аромотерапія та лікування бішофітом. Матеріальна база санаторію включає 11 ванн, один лікувальний басейн та 14 грязьових кушеток.

Санаторій «Медобори» у селі Конопківка Тербовлянського району спеціалізується на лікуванні захворювань опорно–рухового апарату, периферичної та центральної нервових систем, захворюваннях кісток, м'язів, зв'язок, серцево–судинної системи, а також на гінекологічних захворюваннях запального характеру, безплідді та захворюваннях легеневої системи [11].

Основними методами лікування є бальнеотерапія, пивотерапія (лікування «живим» пивом) та іпотерапія (лікувальна верхова їзда). У лікувально–діагностичному відділенні санаторію працюють лабораторія, кабінети функціональної діагностики, бальнеологічне відділення з різноманітними процедурами, фізіотерапевтичні кабінети, кабінети лазерної та магнітотерапії, а також інші відділення з різноманітними методами лікування.

Санаторій «Барвінок» у селі Мщанець Зборівського району є спеціалізованим офтальмологічним закладом вищої категорії, що здійснює

діагностику, комплексне консервативне та хірургічне лікування різноманітних очних захворювань у дітей та дорослих, а також реабілітацію хворих із захворюванням очей. Спеціалізацією санаторію є захворювання, що потребують консервативної терапії, такі як міопія, гіперметропія, астигматизм, амбліопія, косоокість, порушення бінокулярного зору, а також хвороби які вимагають хірургічного втручання. У санаторії проводяться різні методи лікування, включаючи склеропластику, кріодеструкцію, хірургічне лікування та інші [6].

Кременецький обласний комунальний дитячий психоневрологічний санаторій у місті Кременець Кременецького району спеціалізується на лікуванні неврозів, невротичних реакцій, станів, що схильні до невротичних розладів, ранніх стадій патологічного формування особистості, заїканні легкої і середньої важкості, дитячому недорозвитку мови, логоневрозів, енурезів і відставання у розумовому розвитку. Заклад пропонує широкий спектр послуг, включаючи фізіотерапію, масаж, логопедичну терапію та клінічні обстеження.

Заліщицький обласний комунальний дитячий санаторій у місті Заліщики Заліщицького району спеціалізується на реабілітації, профілактиці та оздоровленні дітей з захворюваннями серцево–судинної та легеневої систем, з порушенням осанки, сколіозом та захворюваннями периферичної нервової системи. Індивідуальні курси лікування включають водні процедури, оздоровчі ванни, фізіотерапію, масаж, фізкультуру та інші процедури для поліпшення здоров'я [21].

Загальним недоліком усіх цих закладів є недостатня рекламна та маркетингова стратегія, яка б сприяла популяризації цих установ.

Туристична інфраструктура – це сукупність об'єктів і сервісів, які створюються та використовуються для задоволення потреб туристів. Вона включає в себе різноманітні елементи, такі як транспортна мережа, місця розміщення, ресторани, магазини, атракції, музеї та інші об'єкти, які забезпечують зручність та комфорт для подорожуючих.

Туристична інфраструктура грає важливу роль у привабленні туристів та стимулюванні розвитку туристичної галузі в певній локації. Однією з головних проблем у розвитку туристичної інфраструктури області є відсутність належних закладів комплексного обслуговування відвідувачів, таких як готелі та мотелі, які надають не лише житло, але й різноманітні сервіси. Важливо, щоб такі заклади розташовувалися поруч з усіма цікавими туристичними місцями регіону, особливо в історичних містечках, таких як Тербовля, Чортків, Шумськ, а також біля печер у районі Придністров'я [7].

Якість та кількість послуг у таких закладах має значний вплив на розвиток в'їзного туризму, що є важливим шляхом збільшення доходів місцевих бюджетів та розвитку регіону в цілому. Більшість готелів у області є двозірковими або однозірковими за рівнем сервісу, і лише один готель «Тернопіль» у місті Тернопіль має три зірки.

Тільки у 28,9% готельних закладів регіону є можливість харчування (зклади розміщення в Бережанському, Заліщицькому, Тербовлянському та Шумському районах не мають ресторанів). Місця для паркування автомобілів доступні у готелях на територіях Тернопільського та Борщівського районів. Низькі показники якості обслуговування у готелях мають негативний вплив на розвиток туристичної інфраструктури регіону. Більшість готелів, побудованих за останнє десятиліття (з 2000 року), розташовані у населених пунктах з зручним транспортним сполученням [3].

2.3 Розробка культурно–пізнавального туру по Тернопільській області

Пізнавальний туризм має за мету поглиблення знань та розширення уявлень про соціальні та природні об'єкти та явища. У Тернопільській області існують усі передумови для розвитку пізнавального туризму, включаючи історичні пам'ятки та природні красоти. Однак лише обмежена частина з них використовується для замкового туризму. Більшість споруд використовується для інших цілей, таких як санаторні заклади, музеї, будинки творчості або залишаються без використання через технічні проблеми [9].

Розвиток замкового туризму стримують різні фактори. Державні кошти на відновлення споруд є недостатніми, а питання залучення інвестиційних проектів ще не вирішено. Проблематичним є також нормування прав власності на деякі оборонні об'єкти, адже відсутній перелік об'єктів, які можуть бути приватизовані. Бракує механізму співпраці між державними та приватними структурами для здійснення необхідних заходів з охорони пам'яток. До того ж, поняття «замковий туризм» не включено до загального термінологічного апарату, що призводить до недооцінки його значення у вивченні туристичних ресурсів.

Розв'язання проблеми збереження замків може включати в себе оренду та приватизацію цих об'єктів з умовою розвитку туристичної інфраструктури на їхній території або поступове створення музейних установ на їхній базі. Найбільш оптимальним вважається комплексний підхід, що передбачає проведення всебічного обстеження замків, визначення їх технічного стану, режимів збереження, реставрації та музеєфікації, а також пошук альтернативних джерел фінансування. Для популяризації туристичних об'єктів на нових маршрутах важливим є встановлення дорожніх знаків на автошляхах [2].

Найбільш розвинений замковий туризм у місті Збараж та його околицях, де значну роль відіграють співробітники національного заповідника «Замки Тернопілля». У 2012 році був розроблений новий туристичний маршрут під назвою «Кам'яне кільце», що охоплює одинадцять оборонних споруд у різних районах області. На даний час розглядається проект «Шляхами Гедиміновичів», який включає огляд оборонних твердинь Західної України, належали до литовських князів Гедиміновичів та їх нащадків.

Цей проект базується на історичних зв'язках території Тернопільської області з Великим князівством Литовським, що відображається у численних оборонних спорудах, зведених правителями цього князівства. У майбутньому, треба звернути увагу на розвиток інфраструктури вже залучених до туризму населених пунктів, щоб збільшити потік туристів завдяки відповіді на сучасні потреби та очікування подорожуючих [18].

Наприклад, у Бережанському замку розроблено проект будівництва сучасного готельно–рекреаційного комплексу. Згідно з проектом, у вежах і корпусах планується розмістити готель та ресторан, а північну вежу використати для експозиції з історії замку, а замкову каплицю – як сакральний об'єкт. Також варто звернути увагу на інші історико–архітектурні пам'ятки області, які не включені до заповідників чи не перебувають у власності держави або місцевих органів влади. Після відповідних консерваційно–реставраційних робіт вони можуть стати перспективними туристичними об'єктами.

Серед них можна відзначити замок у с. Сидорів Гусятинського району, замок у с. Кудринці та фортецю Святої Трійці у с. Окопи Борщівського району, замок у смт. Залізці Зборівського району, палаци у с. Струсів Тербовлянського та у смт. Коропець Монастириського районів і ще кілька інших. Виділення коштів на їх відновлення та реставрацію можливе лише за умови включення цих пам'яток до складу заповідників та їх музеєфікації.

Для розвитку різних видів туристичної діяльності на основі замкових споруд необхідно, в першу чергу, впорядкування території, розміщення рекламних стендів, використання зруйнованих об'єктів, облаштування замкових підземелля згідно з туристичними потребами, проведення анімаційних заходів, таких як фестивалі (подібні до тих, що відбуваються у Збаразькому, Кременецькому, Бережанському, Тербовлянському замках) [8].

Отже, на основі культурних та історичних ресурсів суспільства, перспективним напрямком розвитку є екскурсійний туризм, зокрема музейний. Особливо привабливими для музейних екскурсій є райони Бережанського, Борщівського та Кременецького. Наприклад, у місті Бережани доступні краєзнавчий музей, музей книги, музей переслідуваної церкви та музей Б. Лепкого у приміщенні міської Ратуші, а також замок і архітектурне спадщина міста [12].

Туристична інфраструктура міста включає готелі, зокрема готель «Едем», та можливості харчування, розташована на відстані 68 км від Тернополя. На північ від міста розташоване село Жуків з музеєм родини Лепких та садибою для сільського зеленого туризму «У мальвах», що входить до Кластеру сільського туризму «Мальовнича Бережанщина». Поруч з містом є також села з музейними установами, такі як Вербів, Розгадів, Біще, Краснопуца.

Найбільш привабливим для відвідування сьогодні є Борщівський краєзнавчий музей. У селі Більче–Золоте, за 18 км від райцентру, розташований перший в країні підземний музей трипільської культури в печері Вертеба. Шлях до нього проходить через село Королівка, де розташована всесвітньовідома печера Оптимістична. З міста Борщів можна дістатися до меморіального музею художника Леопольда Левицького у селі Бурдяківці [14].

Суспільно–історичний потенціал Кременецького району сприяє розвитку музейного туризму. У місті Кременець розташовані краєзнавчий музей, музей пам'яті жертв тоталітарних режимів та меморіальний музей Ю. Словацького.

Місто має відповідну інфраструктуру для розміщення та харчування туристів, а дорога до Тернополя є добре обладнаною. Поруч з містом знаходяться села з музеями, такі як Великі Бережці, Почаїв, Плоске, Білокриниця, Стіжок та Антонівці. Таким чином, найбільш активно у музейному туризмі задіяні Тернопільський, Борщівський та Теремовлянський райони.

Формування турів, розробка екскурсійних програм та надання різноманітних послуг складають технологію обслуговування туристів, що полягає у створенні конкретного туристичного продукту для задоволення їхніх потреб. Тур є основною одиницею такого продукту, яку клієнт отримує як комплексну послугу від туроператора на певний маршрут та в певний період часу. Розробка туру — це складний процес, що потребує високої кваліфікації і є ключовим елементом технології обслуговування туристів.

Пропонований нами пізнавальний тур «Стежками Тернопільщини» має радіальну схему маршруту, що означає, що протягом одного дня туристи виїжджають з головного міста, відвідують різні міста з їхніми замками та історичними пам'ятками, а потім повертаються назад до початкової точки. Особливістю цього маршруту є те, що іноді в один день включається відвідування не одного, а двох міст, з подальшим поверненням до початкового місця [26].

Коротка характеристика туру:

Тривалість: 3 дні / 2 активних дні

Вік: від 6 років і старше

День 1: Виїзд з Вашого міста;

День 2: Чортків – Зарваниця – Заліщики – Джуринський водоспад (у теплу пору року) – Тернопіль;

День 3: Тернопіль (екскурсія) – Збараж – Вишнівець – Тараканівський форт – Повернення до Вашого міста.

Огляд пунктів маршруту [23].

На території Поділля знаходиться близько 500 середньовічних оборонних споруд, таких як замки, фортеці та оборонні церкви. В містах Тернопіль, Терехів, Бережани, Збараж, Бучач, Чортків, селі Вишівець та інших зосереджена найбільша кількість таких історичних та культурних пам'яток, які також найкраще збереглися. Крім того, у цих містах розвинена туристична інфраструктура, що включає ресторани та готелі для проживання туристів. Всі ці фактори стали основою для включення цих міст у туристичний маршрут.

Місто Тернопіль відоме своїми культурними ресурсами, до яких належить 307 пам'яток і пам'ятних знаків, включаючи 3 пам'ятки археології, 34 пам'ятки історії, 13 пам'яток монументального мистецтва та 257 пам'яток архітектури та містобудування. Оскільки дана подорож буде спрямована виключно на відвідування історико-архітектурних об'єктів міст, туристи матимуть можливість відвідати Тернопільський замок, Костел Домініканського монастиря, Церкву Різдва Христового, Воздвиженську церкву, Тернопільський художній музей з експозицією більше ніж з 1500 предметів мистецтва, а також Тернопільський краєзнавчий музей.

Головною архітектурною перлиною, яку демонструють у Тернополі, є Тернопільський замок, що відповідає меті розробленого туру. Замок було споруджено у період з 1540 по 1548 рік за грамотою короля Сигізмунда I, виданою каштеляну Краківському, воєводі Руському та великому коронному гетьманові Яну Тарновському. Його місією було захищати південно-східні кордони Польщі від нападів кримських татар. Ян Тарновський, один з провідних полководців і державних діячів Польщі, спорудив цей замок. У 1548 році до замку була додана дамба вздовж Львівського тракту, що спричинило утворення великого ставу на заході. З трьох боків місто облягало марево, а сам замок мав сухий рів – «фосу», оточений земляним валом та дубовим частоколом. Його відділяла від міста кам'яна брама з підйомним мостом. Під час нападів міщани ховалися у підземеллях, які були пристосовані до тривалої

облоги. Легенди переказують про підземні ходи, які з'єднували замок з церквами та синагогами. Існує також легенда про таємний хід до Загребелля, побудований Яном Тарновським під дамбою перед зупинкою вод Серету. В наш час підвали Старого замку затоплені водою та замуровані.

Місто Збараж приваблює увагу своєю багатою історією та вражаючою архітектурою. Під час в'їзду до міста ви можете помітити залишки середньовічної фортеці, яка служила місцевому населенню надійною обороною від нападів. Славу міцної твердині Збараський замок підтвердив під час Визвольної війни 1648–1657 років під керівництвом Богдана Хмельницького. Замок у центрі XVII століття зображено на гравюрі відомого голландського гравера Вільгельма Гондіуса. У 1707 році цар Петро I відвідав замок, коли російське військо разом із українськими козаками пройшло через Збараж, направляючись на допомогу польським союзникам під час Північної війни (1700–1721). З кінця XVII століття замок перейшов у власність графів Потоцьких і перетворився на феодальне помістя. У 1896 році замок зазнав пожежі, але з 1994 року став Державним історико–архітектурним заповідником.

У заповіднику збереглися різноманітні пам'ятки, такі як церква Преображення Господнього 1600 року та костел Бернардинів. У колишньому палаці розміщені краєзнавчий музей та музей хліба. Незважаючи на те, що в замку наразі проводяться ремонтні роботи, він відкритий для відвідувачів. Крім того, туристи можуть відвідати експозицію місцевого історико–краєзнавчого музею. Ще однією цікавою пам'яткою фортифікаційного зодчества міста є середньовічний монастир Бернардинів, який був зведений у стилі бароко у 1627 році. Збереглися його в'їзна башта з брамою, чернечий костел та келії.

Селище Вишнівець розташоване в живописному місці у верхів'ї річки Горінь. Перша згадка про нього зустрічається у історичних джерелах під 1395 роком. Тоді Дмитрій Корибут, власник цих земель, звів перший укріплений

замок на правому березі річки. У 1463 році Вишнівець потрапив до володіння Солтана Несвіцького, який вперше почав іменуватися князем Вишневецьким [20].

У 1494 році князь Михайло Вишневецький звів новий замок уже на крутому лівому березі річки. З того часу і на протязі кількох століть Вишнівець став родовим гніздом могутнього роду князів Вишневецьких. Найдавнішою збереженою спорудою Вишнівця є церква Вознесіння Господнього, побудована у 1530 році. Це можливо було місцем хрещення Дмитра–Байди Вишневецького – легендарного засновника козацької дружини на Малій Хортиці, що стала прототипом Запорозької Січі на Дніпровських порогах.

Проте, на жаль, українські магнати Вишневецькі поступово перейшли на католицизм. У 1640 році Ярослав Вишневецький збудував замок, монастир та церкву кармелітів. Місто в той час було важливим торговим і ремісничим центром, проте після Зборівського миру Вишнівець був зруйнований. У початку XVIII століття останній з князів Вишневецьких, Міхал Сервацій, перебудував зруйнований замок у великий палац, який потім перейшов до графів Мнішек. У вересні 1848 року тут перебував Оноре де Бальзак. Палацовий ансамбль Вишнівця зараз також привертає погляди туристів і залишається цікавою історичною та архітектурною пам'яткою України [2].

Замок, побудований із місцевого світлого пісковика, мав п'ятикутну форму з розмірами 70 на 100 метрів і був укріплений чотирма кутовими вежами. Вежі вирізнялися своєю формою: південно–західна мала два яруси і була п'ятигранною, північно–західна – однарусною і чотиригранною. Від південно–східної і північно–східної веж залишилися лише залишки, але дослідження показали, що вони також мали п'ятикутну форму. Навколо всієї фортеці були розташовані житлові і господарські будівлі, стіни яких виконували функцію оборонних споруд, що містили бійниці. Товщина стін фортеці становила від 1 до 2 метрів, а висота – від 6 до 12 метрів. Великі підвали знаходилися на рівні

першого поверху замку, а з них виводились кількаметрові підземні ходи. В'їзд до фортеці здійснювався через браму у північній стіні.

Після смерті дружини Катерини Бучацької Творовської, Станіслав Гольський одружився у 1610 році з Анною Потоцькою. Цей шлюб, як і попередній, залишився бездітним. Станіслав Гольський помер у 1612 році, і замок перейшов у власність Потоцьких. Потоцькі відновили замок і побудували у його західній частині двоповерховий палац у ренесансному стилі. Палац прилягав до двох кутових веж: південно–західної і північно–західної. На другому поверсі розташовувалися житлові приміщення, а перший поверх використовувався для господарських потреб. До житлових приміщень вели відкриті сходи. Фасад палацу зі сторони подвір'я прикрашали аркадні галереї на два поверхи [19].

Під час Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького в 1648 році Чортківський замок був захоплений козаками трьох полків Максима Кривоноса з активною підтримкою місцевого населення. Під час штурму замку багато місцевих польських шляхтичів потрапило у полон, включаючи брацлавського воєводу Павла Потоцького. У 1672 році під час турецько–польської війни Чортківський замок був захоплений османськими військами, але у 1699 році, згідно з Карловицьким мирним договором, повернувся під владу Речі Посполитої. Потоцькі поступово відбудовували замок, додаючи до нього архітектурні елементи, такі як аркади, які перетворили вежі на оздоблення [4].

Пізніше замок став власністю родини Садовських. У 1779 році нові власники здали колишню фортецю в оренду австрійському уряду, який перетворив її на військові склади. На початку XIX століття останній спадкоємець замку, Ієронім Садовський, передав його володіння польському жіночому монастирю сестер–кармеліток. Монахині використовували замок для торговельних складських потреб.

Зарваниця, хоча є маленьким селом, в світовому християнському світі має той же статус, що і французький Люрд чи португальська Фатіма, оскільки є всесвітнім Марійським відпустовим центром. Його зародження пов'язане з чудотворною іконою Зарваницької Божої Матері. Ця ікона з'явилася у сні одному з київських ченців, коли він, уникаючи монголо–татарської навали, потрапив на галицьке Поділля. Після пробудження він побачив райське місце зі сну, джерело чистої води, і над ним ікону Пресвятої Діви Марії з Ісусом на руках. Ченець назвав це місце Зарваницею. Пізніше він збудував каплицю поруч із джерелом і встановив там ікону Богоматері. Люди приходили сюди роками, і з часом з'явилася церква та монастир [17].

Перша згадка про село Зарваницю датується 1458 роком, і у середньовіччі тут існував замок. Протягом 1662–1688 років Зарваницю кілька разів спустошували турки та татари, але ікона Зарваницької Божої Матері вдалося врятувати. У 1754 році власник села, граф А. Мйончинський, збудував кам'яну церкву Пресвятої Трійці, яка і досі збереглася. Ікона була коронована у 1867 році. Монастир був знищений у 1916 році під час Першої світової війни, але пізніше відновлений. Чернечів вигнано з монастиря у 1946 році, а джерело було оточено колючим дротом. З кінця 80–х років ХХ століття розпочалася реставрація святої місцевості. Комплекс Зарваниці був відновлений згідно з сучасним проєктом, розробленим до 2000–річчя Різдва Христового, на місці старого монастиря, який був зруйнований радянською владою після Другої світової війни. Поєднання сучасних і традиційних елементів надає комплексу неповторного вигляду [19].

У Зарваниці можна побачити надбрамну церкву Благовіщення, собор Зарваницької Божої Матері, підземну церкву Пресвятої Трійці, дзвіницю, шпиталь та каплиці. Площа перед собором величезна, але навіть вона не в змозі вмістити тисячі вірян, які приїжджають до Зарваниці у святкові дні. Тут також

можна побачити джерело з цілющою водою [24]. Приклад детального опису програми туру «Стежками Тернопільщини» запропоновано в таблиці 2.

Таблиця 2.

Програма туру «Стежками Тернопільщини»

Час, дні	Види діяльності
1 день	
5:30	Збір групи. Знайомство з екскурсоводом. Посадка в автобус.
07:30	Зупинка на АЗС для сніданку–перекусу. Радимо взяти з собою перекус (бутерброди, фрукт, тощо)
09:00	Переїзд в с. Нирків
09:30	Екскурсія до руїн Червоноградського замку (відбувається в літній період). Один з наймістичніших замків України. Тільки здогадки і легенди, потаємні ходи, збереглися стіни Замку. Цікавою є природа та рельєф навколо Замку, найбільший рівнинний водоспад– Джуринський та історія про те, як батько Хмельницького – Михайло Хмельницький гуляв своє весілля в стінах цього замку. Екскурсія до найбільшого рівнинного водоспаду – Джуринського (відбувається в літній період). Неймовірна насолода в спекотне літо зануритись в приємні води водоспаду. 16 метрів висоти, декілька каскадів, а ще неймовірний шум води, вже за декілька метрів від нього просто не можливо почути щось інше, (беріть купальники за гарної погоди, занурюємось у водоспад).
10:30	Панорама Заліщиків. Саме те місце, де річка Дністер огинає місто на 360 градусів у формі

	<p>підкови. А ще бонусом є Хрещатинський монастир який розміщений саме на цій височині. Панорама захоплює дух. Це варто відвідати!</p> <p>Екскурсія містом Чортків.</p>
12:00	Комплексний обід для групи
14:30	<p>Екскурсія в Зарваницю. Зарваниця відома не тільки в Україні але і далеко за її межами. Зарваниця одна з найбільших святинь Греко-католицької церкви на Території України!</p> <p>Відвідаємо храми, джерело св. Анни Зарваницької та Ікону Божої матері, яка відноситься до однієї з найстаріших в Україні</p>
19:00	<p>Приїзд в Тернопіль. Поселення в готель. Вільний час. Ввечері рекомендуємо відвідати наступні заклади:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «Шерлокі Бекон»–ресторан в англійському стилі, виконаний в автентичному стилі; – «Ковчег»–єдиний в світі ресторан–пивоварня в формі корабля; – «Файне місто»–Тернопільський ресторан з крафтовим пивом, де можна послухати живу музику і скуштувати смачний сирно–грибний суп; – «Кав'ярня» на Валовій – кафе в серці міста; – «Старий млин» – колоритний і яскравий ресторан –музей з дуже смачним меню; – «Тернопільський трактир 1540»–послухайте живу музику в чисто–Тернопільському закладі; – «Jan Amog» – вишуканий аристократичний заклад, який подарує нотки аристократичного Тернополя.
2день	
08:00	Сніданок в готелі. Виселення, виїзд;

09:00– 11:00	Екскурсія Тернополем. Що цікавого в Тернополі? О це неймовірне місто до якого ще не так часто дістається нога туриста. Тут і Тернопільський замок і острів кохання і величезна кількість новеньких скульптур, пам'ятників і все це навколо великих зелених парків.
11:00	Вільний час на обід в місті Тернопіль.
13:00	Екскурсія в Збаразький замок. Чи багато замків відомих італійських архітекторів Ви зустрічали? Архітектор Вінченцо Смакоцці збудував його у цікавій архітектурній формі» palazzo in fortezza» (палац у фортеці) і зроблено це були ще в далекому 17 столітті. Сотні раз замок був в облозі, належав найвідомішим людям України в різні часи. Сам Байда Вишневецький зробив фортецю своєю резиденцією. І це далеко не всі історії давніх фортечних стін.
14:30	Екскурсія в Вишневецький палац. Неймовірна архітектура палацу, Англійський сад, стрімке урвище, призамкова церква та могутні бастіони; Все разом – складає неймовірну композицію Палацового комплексу. А що розповідати, якщо сам Оноре де Бальзак назвав палац» Малим Версалем». Варто перевірити правдивість його слів.
16:30	Екскурсія в Тараканівський форт. Саме те місце яке варто відвідати хоч раз у житті. Дізнатись історію одного з найзагадковіших об'єктів України. Військовий об'єкт, який досі знаходиться на балансі Міністерства Оборони України. Сотні археологів приїздять сюди в пошуках скарбів та викриття загадок. До цих днів ніхто не спускався у нижні яруси Форту. Також тут була одна з найбільш таємних організацій 2-ї світової війни – «Абвер». Тут знімались Фрагменти фільму «Поводир», а ще тут неймовірна

	атмосфера!
18:00– 23:30	Переїзд додому.

Отже, наш запропонований тур може стати важливим кроком у розвитку туризму у регіоні. Проте, для досягнення цієї мети необхідно вжити ряд заходів для підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринках. Ми маємо стимулювати розвиток перспективних видів туризму та активно використовувати інформаційні технології для просування туристичного продукту Тернопільщини як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [25]. Більш того, ми повинні сприяти перетворенню сфери туризму у туристичний бізнес, що сприятиме підняттю економіки регіону, створенню нових робочих місць та забезпечить значні надходження до бюджету [28].

ВИСНОВКИ

Тернопільська область має великий потенціал для розвитку туризму, який володіє широкими можливостями для різноманітних видів подорожей. Проте, ефективність розвитку туристичного бізнесу та рівень використання природного та культурно–історичного потенціалу території залежать від туристичної інфраструктури.

Основними напрямками розвитку туризму в Тернопільській області є: використання географічного положення для збільшення міжобласних туристичних потоків; використання природних ресурсів для розвитку сільського зеленого та екологічного туризму, а також водних та оздоровчо–лікувальних видів відпочинку; залучення об’єктів історико–культурної спадщини до нових туристичних проєктів; розвиток готельної та рекреаційної інфраструктури у місцях з туристичними атракціями; розвиток транспортної інфраструктури у регіоні; збільшення кількості місць розміщення для довготривалого відпочинку поблизу туристичних об’єктів; створення нового якісного туристичного продукту через конкуренцію на ринку та підвищення конкурентоспроможності існуючих послуг.

Розвиток туристичної індустрії сприятиме створенню сучасної туристичної інфраструктури, збільшенню частки виїзного туризму, що позитивно позначиться на розвитку економічних сфер, таких як транспорт, готелі, ресторани, роздрібна торгівля, харчова промисловість, будівництво, зв’язок, страхування, фінансові послуги, відпочинок і розваги, культура та спорт.

Це також допоможе стимулювати розвиток народних ремесел і культурної спадщини регіону, збагатить місцеву економіку та створить нові робочі місця.

Тернопільська область є одним із регіонів України, де протягом багатьох років значну увагу приділяють розвитку туристичної сфери для залучення наявних туристичних ресурсів. Однак помітних зрушень поки що не спостерігається.

Робота присвячена аналізу сучасного стану, проблем та перспектив розвитку туризму в Тернопільській області. У ній представлені матеріали та статистичні дані, що надають чітке уявлення про тенденції розвитку туризму в регіоні. Розглянуто основні інфраструктурні компоненти ділового туризму та його роль у загальному обсязі туристичного ринку Тернопільської області.

Здійснено аналіз і оцінку готельної, транспортної та ресторанної індустрії області як важливих складових успішної організації туристичних поїздок. Акцентовано увагу на необхідності підтримки туристичної індустрії місцевими органами влади, що сприятиме розвитку цього виду діяльності. Виокремлено стримуючі чинники, зокрема нерозвиненість інфраструктури, яка заважає вирішенню багатьох питань, що виникають у процесі підготовки бізнес-заходів.

Система пасажирських автобусних перевезень у Тернопільській області справді вражає своєю розвинутістю. За такими показниками можна відчутти значну доступність транспорту для мешканців регіону. Така мережа автобусних маршрутів робить переміщення в області зручним та ефективним.

З 26 автостанцій, розташованих у різних районах, та міжміського автовокзалу у Тернополі, пасажери мають можливість легко дістатися до багатьох місць як в межах області, так і за її межами. Існують маршрути, які сполучають навіть віддалені села та міста з обласним центром.

Ця розгалужена мережа автобусних маршрутів, включаючи міжнародні, міжміські та приміські лінії, не лише забезпечує максимальну мобільність мешканців, а й сприяє розвитку туризму та підприємництва в регіоні.

З 600 маршрутів пасажирів можуть вибирати оптимальний маршрут для своїх потреб, що важливо для забезпечення зручності та ефективності транспортних перевезень.

Більшість важливих залізничних вузлів державного та міжнародного значення проходять через Тернопіль. Тут також є можливість скористатися швидкісними поїздами «Intercity». Розташування залізничного вокзалу у центрі міста дозволяє гостям досить швидко дістатися до будь-якого куточка міста.

Протягом останніх 5 років на території Тернопільської області було проведено значну кількість заходів у сферах історії, культури, економіки та освіти. Метою цих заходів було об'єднання однодумців і стимулювання подальшого економічного розвитку. Одним із свідчень цього є Інвестиційний форум, який третій рік поспіль проводиться на Тернопільщині у новому форматі і залучає все більше іноземних учасників і представників дипломатичних установ.

На думку опитаних, найбільш складними аспектами організації бізнес-заходів були такі проблеми:

- створення привабливої пропозиції для бізнес-клієнтів;
- нерозвинена інфраструктура, яка ускладнює вирішення багатьох питань, що виникають під час підготовки бізнес-заходів;
- відсутність кваліфікованого персоналу в готелях;
- відмінності у менталітеті та національних традиціях, що не завжди збігаються і заважають досягненню високої ефективності таких заходів.

Отже, з проведеного аналізу випливає, що туризм у Тернопільській області має потенціал стати важливим джерелом доходу для регіону, збільшити зайнятість місцевого населення, підвищити рівень обслуговування та покращити інфраструктуру. Однак існують деякі невирішені проблеми, які стримують розвиток туризму в цьому регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабарицька В. К. Малиновська О. Ю. Менеджмент туризму. Туроперейтинг: навч. посібн. 2–е вид., перероб. та доп. К. : Альтерпрес, 2008. 288 с.
2. Бабікова К. О. Методичні аспекти оцінювання ресурсного потенціалу рекреаційного туризму в контексті євроінтеграції України АГРОСВІТ. 2021. № 13–14. С. 24–31.
3. Бейдик О. О. Географія: короткий тлумачний словник. К. : Либідь, 2001. 191 с.
4. Бейдик О. О. Методологія та методика аналізу рекреаційно–туристських ресурсів України: автореф. дис... д–ра геогр. наук: 11.00.02 Київ, 2004. 36 с. URL: <http://disser.com.ua/contents/p-2/35457.html> (дата звернення: 21.04.2024).
5. Бейдик О. О. Рекреаційно–туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
6. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посібник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.
7. Головне управління статистики в Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 18.04.2024).
8. Голда Н., Краузе О., Шпилик С. Тенденції розвитку ринку туристичних послуг Тернопільської області. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2019. Т. 60. № 5. С. 66–72.
9. Державна служба статистики Тернопільської області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/SZE/DP7.htm> (дата звернення 30.04.2024)

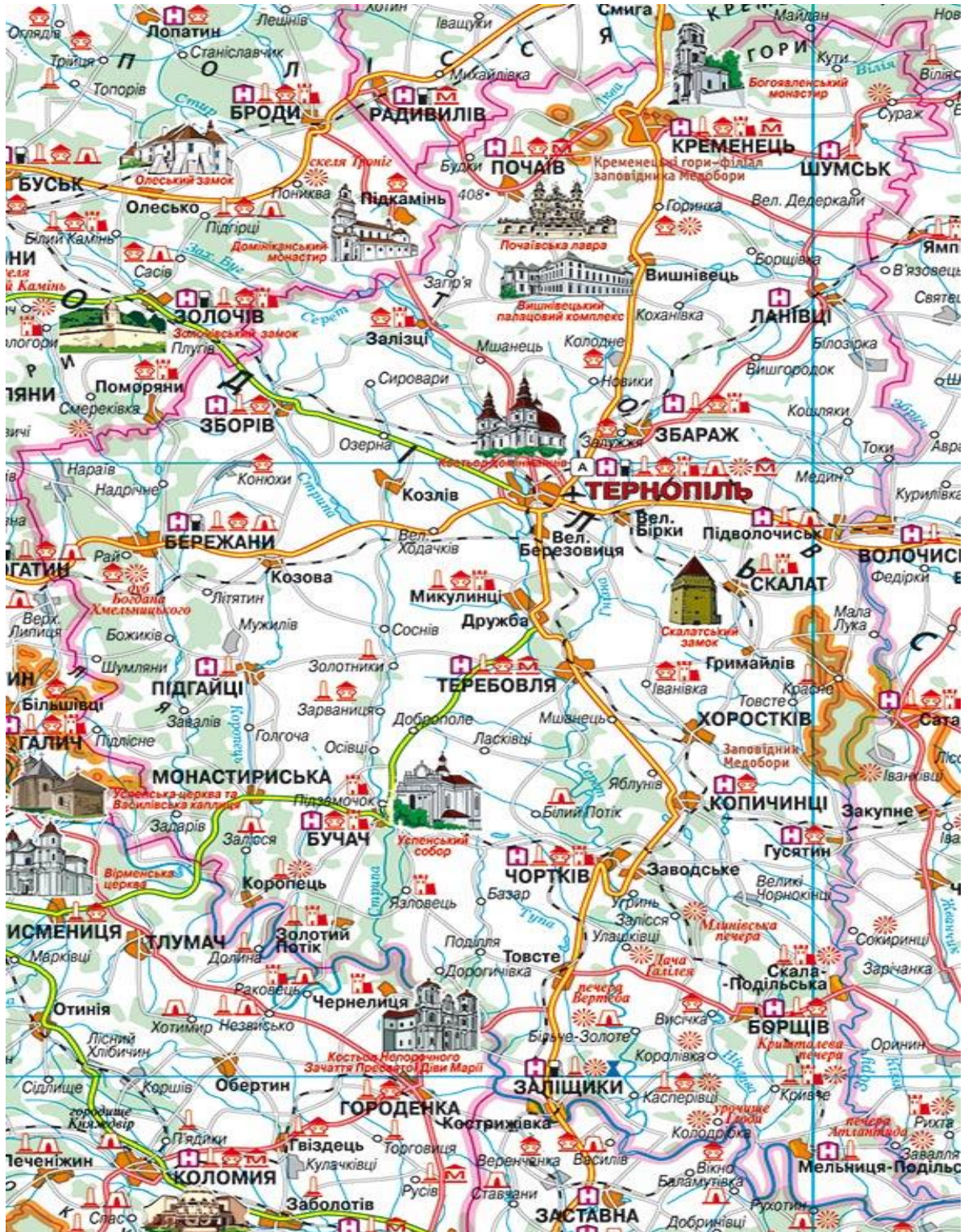
10. Долинська О. О. Особливості туризму Хмельницької області. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2017. № 1–2 (66–67). С. 146–149.
11. Долинська О. О. Сільський туризм Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Серія географічні та геологічні науки. ТОМ 26. Випуск 1 (38) 2021*. С. 105–117.
12. Долинська О. О., Шоробура І. М. Туризм Хмельниччини. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: зб. наук. пр.* Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. Вип. 25. С. 69–73.
13. Дутчак С. В. Управління регіональним розвитком туризму : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Чернівці : Чернівецький нац. ун–т, 2011. 128 с.
14. Дяків С. Характеристика історико–культурних туристичних ресурсів Кременецького району Тернопільської області. *Вісник львівського університету. Серія географічна*. 2013. Вип. 43. Ч. 1. С. 32–37.
15. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник. Чернівці : Книги–ХХІ, 2003. 300 с.
16. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму: підручник. К. : Знання, 2010. 502 с.
17. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. К. : Знання, 2011. 334 с.
18. Козловський Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності. Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2015. 272 с.
19. Кравець О. М., Рябев А. А. Курортологія : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 167 с.
20. Любіцева О. О. Методика розробки турів: навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2003. 104 с.
21. Мальська М. П. Менеджмент туризму. К. :Знання, 2003. 106 с.

22. Мальська М. П., Рутинський М. Й., Білоус С. В., Мандюк Н. Л. Економіка туризму: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 544 с.
23. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
24. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13246.pdf> (дата звернення 03.05.2024).
25. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2003. 352 с.
26. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично–готельного підприємництва : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2007. 300 с.
27. Руденко В. П. Географія природно–ресурсного потенціалу України : у 3 част. : підручник. Чернівці : Чернів. нац. ун–т, 2010. 552 с.
28. Школа І. М. Менеджмент туристичної індустрії. Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. 662 с.
29. Dolynska O., Oliinyk O., Polova O., Shykina O., Sliusarchuk O. Modern, Innovative Approaches to Managing the Quality and Competitiveness of Hospitality and Tourism Businesses. *Economic Affairs*, Vol. 69 (Special Issue), pp. 169-177, February 2024 DOI: 10.46852/0424-2513.1.2024.19
30. Dolynska O., Bazhenova S., Oliinyk O., Skidanov O., Yatsenko V. Economic Development of the State with the Help of the Tourism Industry in Crisis Situations. *Economic Affairs*, Vol. 68, No. 01s, pp. 299-308, February 2023 DOI: 10.46852/0424-2513.1s.2023.32

ДОДАТКИ

Додаток А

Історико-культурні об'єкти тернопільської області

Додаток Б

Туристична карта тернопільської області

